

Historische Kring Zuidhorn

3e jaargang nr.1 juli 2013

losse nummers € 2,50

Contactblad van de Historische Kring Zuidhorn

3^e jaargang nr.1 juli 2013

Bestuur van de HKZ

Voorzitter G.J.Bosma
Secretaris E.Mobach-Visser secretarishkz@gmail.com
Penningmeester P.Jonkman
Overige leden A.W. Teelken, W. Renkema, G. van Agteren-Birza

Archief W. Renkema. Het archief bevindt zich in het gemeentehuis

Website www.historischekringzuidhorn.nl

Druk Grafidruk, Grijskerk

Redactie

Nico Attema
Piet Hemus
Wiebe Renkema
Greetje Teelken
Baukje Vrolijk

Inhoud	blz
Van de redactie	3
Programma Historische Kring Zuidhorn 2013 – 2014	4
Een vroege socialist	5
De houtzaagmolen van Brilt	9
Werkgroep Noordhorn Vroeger	14
Op de bromfiets door Zuidhorn	17
Begraven in Noordhorn	20
Met Feitze van Zwol terug naar Bijma laan	23

ISSN: 2214-6008

*De foto op de omslag staat afgedrukt in het boek 'De geschiedenis van Zuidhorn'.
Het bijschrift luidt: De houtzaagmolen aan het Niekerkerdiep te Brilt. Rechts staat de
directeurswoning, links een arbeiderswoning, en in het midden een houtschuur.*

Van de redactie

Dat onze dorpen er vandaag de dag ook anders uit hadden kunnen zien wanneer er minder gesloopt was en meer rekening was gehouden met de historische bebouwing is een feit. Je ligt er weliswaar niet wakker van, maar soms roepen beelden van wat verdwenen en voorbij is, wel eens melancholieke gevoelens op. Soms zou je nog wel eens door het oude dorp willen lopen. Gelukkig zijn er veel beelden uit vroeger tijd bewaard gebleven. En van tijd tot tijd, ook dit jaar, worden wij verrast met afbeeldingen die we nog niet kenden.

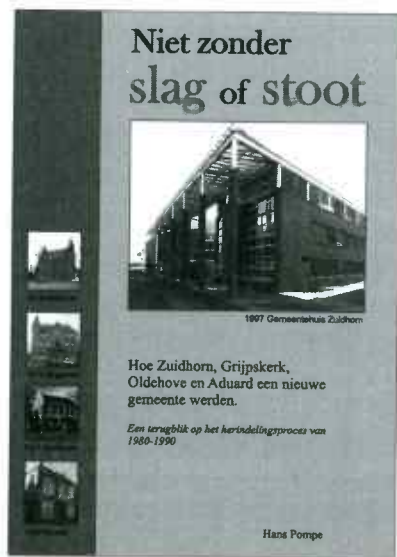
Onlangs schonk de heer J. Postema zijn collectie oude ansichtkaarten aan de Historische Kring. Deze oude foto's, vrijwel allemaal zwart-wit, laten zien hoe Zuidhorn, Noordhorn en Briltel er uitzagen in de periode van, globaal, 1930 tot 1950. Ze werden gemaakt vóór de grote veranderingen kwamen. Binnen de Historische Kring vond men het een goed idee om deze oude beelden in een boek te combineren met eigentijdse kleurenfoto's, om zo het contrast tussen vroeger en nu zichtbaar te maken.

Diverse leden van onze vereniging gingen met de hun toegewezen straat aan de slag om achtergrondinformatie bij de foto's te zoeken. Hun werk zit er nu op en de bal ligt nu bij de uitgeverij 'Profiel' in Bedum. Die maakt het fotoboek van **'STRAAT voor STRAAT' Zuidhorn, Noordhorn en Briltel in de twintigste eeuw** druk klaar.

Op 8 november is de feestelijke presentatie gepland. Mededelingen daarover vindt u in dit nummer en op onze site.

Intussen schreef ons lid Hans Pompe een boekje over de opheffing van de oude gemeente Zuidhorn in 1990. Centraal in deze uitgave staat de vraag hoe dit proces destijds is verlopen. Daarbij komen de reacties vanuit de lokale politiek en de bevolking aan bod. Pompe, zelf oud-raadslid van Zuidhorn, heeft onder toevoeging van foto's, krantenartikelen en overzichten, op een voor ieder toegankelijke manier een boeiend verslag van het herindelingsproces tussen 1980 en 1990 opgesteld. Voor 10 euro kunt u een exemplaar aanschaffen, vóór en na een lezing, via het secretariaat of de boekhandel.

Een mailtje aan secretarishkz@g.mail.com doet wonderen.

Programma Historische Kring Zuidhorn 2013 – 2014

Zaterdag 14 september 2013 Open monumentendag.

De Hanckemacommissie van de HZK organiseert een historisch Groninger borgendiner op de plek van de voormalige Hanckemaborg. Tussen de gangen door is er op zeer uiteenlopende wijze vermaak, waarbij deze borg steeds centraal staat.

Plaats: Op het voormalig Hanckemaborgterrein (tussen Rabobank en apotheek)

Dinsdag 24 september 2013

Jan de Boer, auteur van het boek 'Dijkrijk Noordpolder 1811 -2011', geeft middels een powerpointpresentatie een lezing over de geschiedenis van 200 jaar Noordpolder.

Plaats: Dorpshuis 'De Dörpsstee' te Noordhorn

Vrijdag 8 november 2013

Presentatie van de nieuwste uitgave van de Historische Kring Zuidhorn het boek '*STRAAT voor STRAAT ' Zuidhorn, Noordhorn en Briltel in de twintigste eeuw.*

Dinsdag 19 november 2013

Menno Wielinga vertelt over de geschiedenis van de geïnterneerde Engelse First Royal Naval Brigade, ondergebracht in het Engelse kamp in Groningen.

Wielinga schrijft momenteel aan een boek over dit onderwerp.

Dinsdag 14 januari 2014 Jaarvergadering van 19.15 -19.45 uur

Nico Attema uit Zuidhorn houdt aansluitend een lezing met de titel: 'Klinckema - een verborgen geschiedenis'.

Dinsdag 18 maart 2014

Jacob Loer uit Aduard zal spreken over hoe het kloosterleven in het Noorden tot bloei is gekomen.

Dinsdag 22 april 2014

Wijbrand Havik houdt een lezing over bouwstijlen van Groninger boerderijen.

In deze lezing zal het accent zal liggen op de historische boerderijen met een enkel uitstapje naar de huidige situatie.

Alle activiteiten vinden plaats in Zalencentrum Balk te Zuidhorn, tenzij anders aangegeven. Aanvang van alle lezingen is 20.00 uur.

Entree leden HKZ/Aeldekerka € 3,50 en entree niet-leden: € 6,50 (incl. 2 koppen koffie/thee). Meer informatie over voornoemde activiteiten is te vinden in de agenda op de website **www.historischekringzuidhorn.nl**

Een vroege socialist

Het geslacht Veenstra

Toen in april vorig jaar het boek 'Noordhorn vanaf de schamel' uitkwam heb ik veel reacties ontvangen uit vrijwel het gehele land van personen, die in Noordhorn waren geboren of van wie de ouders uit ons dorp afkomstig waren.

Van Dineke Paetzel-Veenstra, die in Rijssen (Overijssel) woont ontving ik enorm veel informatie, tekst en foto's, over de families Veenstra en Hiemstra. Veel feiten en gebeurtenissen zijn zeer uitvoerig en professioneel beschreven. We hebben samen nadrukkelijk de mogelijkheid onder ogen gezien of er een boek(je) over deze familiegeschiedenis kan worden gemaakt, een boek vergelijkbaar met die over de brieven van Hes. Er is voldoende materiaal voorhanden, dat is zeker. De Historische Kring en de werkgroep 'Noordhorn Vroeger' zijn er ook heel blij mee. In overleg met Dineke zullen wij alle informatie die zij ons heeft verstrekt tot haar recht doen komen. Enerzijds door één of meer artikelen in onze periodiek op te nemen en anderzijds een uitgebreid verhaal op onze website. Dit artikel kan worden beschouwd als een inleiding.

Dineke

Is geboren te Noordhorn in 1934. Haar geboortehuis is een van de 'twee dubbele woningen', pal tegenover de begraafplaats aan de Noorderweg. Dus op de hoek van de Noorderweg en de Norritsstraat.

Dineke heeft mede door haar vrijwilligerswerk in en voor de Archieven in Zwolle veel kennis van en affiniteit met familiegeschiedenissen. Zij heeft er voor gezorgd dat de geschiedenis van haar vader en haar grootvader is aangevuld en uitgewerkt met meerdere gegevens uit haar verdere familie. Het geheel, inclusief foto's, geslachtsregisters? en (kopieën) van aktes heeft de omvang van een redelijk boekwerkje. Het zou zo kunnen worden gedrukt en uitgegeven.

Arbeiders organiseren zich, SDB en SDAP

Sedert het midden van de negentiende eeuw woonde er in Noordhorn een uit Friesland afkomstige familie Veenstra. Van dit geslacht is Jetse, geboren in 1864 te Noordhorn een persoon waarover veel bekend is.

Hij was zeer actief in de SDB en de SDAP. Deze afkortingen staan voor Sociaal-Democratische Bond van 1881 en de Sociaal Democratische Arbeiders Partij, opgericht in 1894. De SDB heette vanaf 1893 de Socialistenbond.

De voormalige predikant F. Domela Nieuwenhuis was hiervan de grote voorman. De SDB mag met enig recht de voorloper van de latere CPN (Communistische Partij Nederland) worden genoemd. De SDAP heeft bestaan tot na de tweede wereldoorlog. Daarna is de PvdA opgericht, de partij die in feite de geestelijke nazaat is van de SDAP.

Er is veel van Jetse Veenstra bekend omdat hijzelf als secretaris veel verslagen heeft geschreven van politieke- en vakbondsactiviteiten.

Jetse is niet oud geworden, hij stierf in 1914 op 49 jarige leeftijd. Zijn zoon Jan, de vader van Dineke, heeft veel authentieke verhalen nagelaten over het leven en werken van zijn vader en ook van zichzelf.

Jetse was getrouwd in 1900 met Trijntje Hiemstra, geboren te Stiens (Fr.) in 1877. Van de geslachten Hiemstra en Veenstra wonen nazaten in onze gemeente. Van verschillende mannen is veel bekend over hun politieke activiteiten. Johannes Hiemstra, de broer van Trijntje, zat 25 jaar namens de SDAP in de Zuidhorner gemeenteraad

Jan Veenstra schrijft over zijn vader

“Direct na de oprichting van de SDAP werd propaganda gemaakt, ook in Zuid- en Noordhorn. Het gebied dat zij bestreek was groot. Mijn oom (Johannes Hiemstra PH) vertelde eens 'Wij gingen lopende.' Dit betrof verspreiden. In mijn jongensjaren heb ik nog gezien dat mijn vader leerde fietsen op een damesfiets, dat was omstreeks 1912. Voordien moest hij lopen.

Hij had ook een hondenkar, daar bracht hij boodschappen mee weg. Hij had een goed hart; als iemand niet kon betalen, was het ook niet erg, dan werd het opgeschreven. Een familie, goede kennissen, die op het punt stond naar Amerika te emigreren, nam van ons afscheid, met een grote schuld. Zulke klanten had hij wel meer. Toen hij kwam te overlijden zaten wij met de brokken, het faillissement kon worden uitgesproken. Later werd door de Zaken (leveranciers) getracht van ons kinderen geld los te krijgen.

Via kranten werd al wat op het 'rode' front geschiedde, opgetekend door mijn vader.”

Notities van Jetse Veenstra

In februari 1894 schrijft Jetse Veenstra over 'Propaganda in het Westerkwartier':

“Voor enigen tijd werd door de afdeling Noord- en Zuidhorn van den Soc.-Dem.-Bond besloten om weer eens een propagandatocht te doen door het oostelijk deel van het Westerkwartier. Daar liggen de dorpen Ezinga, Feerwerd, Garnwerd,

Aduard en een paar kleinere dorpjes waar veel arbeiders wonen, waarvan enkelen eens een spreker hebben gehoord, of onze geschriften hebben gelezen. Er ligt daar een groot arbeidsveld voor ons open, dat nodig bewerkt moet worden. Nu heeft het bestuur der afdeling besloten om op zondag 25 februari die tocht te ondernemen en wenscht zich dan met de afd. Oldehove in verbinding te stellen en in Garnwerd te zamen te komen om daar een openbare vergadering te beleggen, waar S. Veldman van Zuidhorn het woord zal voeren in een woonkamer van (een)

Echtpaar Jetse Veenstra en Trijntje Hiemstra in 1960

eerst een huishoudelijke vergadering zal worden gehouden om dit nog nader te bespreken. En wordt een ieder, die nog bladen of brochures over heeft, verzocht die aan ons te willen afstaan, opdat wij goed van geestelijk voedsel voorzien deze tocht kunnen ondernemen. De ondergetekende is gaarne bereid die in ontvangst te nemen.

Namens het bestuur J. Veenstra, te Noordhorn."

Jan Veenstra geb.1904

Herinneringen aan de jeugdjaren van Jan Veenstra

'Wij woonden in een huis aan de Noorderweg-Noordhorn, daar is nu een nieuw dubbele. (Het voorlaatste huis aan de westkant voor de begraafplaats PH) Mijn grootmoeder van vaders kant woonde in het achterste deel van het huis. Zij huwde op 10-5-1863 met Auke Veenstra en overleed op 20-7-1912. In het voorste gedeelte sliepen mijn ouders en wij als kinderen in bedsteden. Onze bedsteden waren op het laatst in drieën gedeeld. Elke keer met de schoonmaak was het feest want dan kwam er nieuw stro in. Als er een broertje of zusje bijkwam, timmerde mijn vader een gedeelte erbij. In 1912 veranderde dat toen grootmoeder overleed,

want toen kregen we meer ruimte. Aan de andere kant van het huis was een winkel, die beheerd werd door mijn moeder. Vader had het te druk met de hondenkar met boodschappen. Moeder had het druk met de opvoeding van de kinderen waarvan ik de oudste was. Van horen en zeggen was ik veel oppas nodig.

Ik werd vastgebonden, doch burens maakten mij wel eens los en moeder maar zoeken. Veel kattenkwaad heb ik uitgehaald. Naast ons werd een huis gebouwd, een sloot zorgde voor water nodig voor de bouw. Dat was voor ons een pracht speelgelegenheid. Een onderdeel van een kinderwagen werd ontdekt; gevraagd werd wie er achteraan durfde lopen in het water. Ik gaf een bevestigend antwoord ondanks de waarschuwing van mijn moeder'.

Aantekeningen van Jetse Veenstra

"Maart 1900: Propagandavergaderingen

Op Paaschmaandag trad Kalma van Groningen voor de afdeling Noord- en Zuidhorn als spreker op.

In een duidelijk en met gloed uitgesproken rede besprak hij eerst den Klassenstrijd, en toonde aan met sprekende feiten, dat er van toenadering tusschen de rijken, die alles in bezit hebben, en de arbeiders die bij werken en zwoegen nog gebrek moeten lijden, ja, honger zelfs, geen sprake kan zijn. Hij spoorde de arbeiders dan ook aan, om zich te vereenigen omdat zij daardoor hun toestand kunnen verbeteren, om eens in het bezit te komen van de vruchten van hun eigen arbeid. Ook de vrouwen spoorde hij aan zich aan de zijde der mannen te scharen omdat zij eigenlijk de finantiën beheeren en weeten wat ze met het weinigje kunnen uitvoeren, en ook vooral om de kinderen het Socialisme in te prenten. Het gebouwtje was flink gevuld en ieder was het naar het scheen met den spreker eens, want van debat werd geen gebruik gemaakt.

Twee uitgenodigde predikanten bleven weg: de een antwoordde zelfs niet op een uitnodiging om te komen debatteren. Wel jammer, dat die heeren zoo'n vreemd begrip hebben van hun plicht. Jammer voor de heeren zelf!"

In het boek 'Noordhorn vanaf de schamel', verhaal 6.2, wordt ook van dit feit melding gemaakt; dat geldt overigens voor meer gebeurtenissen. De plaats waar Talma sprak was het zgn. pakhuis van W. Dijkstra aan de Langestraat. Veenstra noemt deze vergaderplaats verschillende malen.

Nog een laatste citaat van Jetse Veenstra:

"Soc.-Dem. Bond: Grote openbare vergaderingen, 24 Maart Sappemeer, 25 Maart Eenrum, 28 Maart Delfzijl, 29 Maart Woldendorp, 30 Maart Weiwerd, 31 Maart Peize.

Sprekers: S. Veltman (Mansvelt) van Zuidhorn; Burgeres E. Van Dijk, Mensingeweer."

Alle cursieve gedeelten zijn letterlijke citaten uit de aantekeningen van vader en zoon Veenstra. Uiteraard is de spelling dan ook die van ca. 100 jaar geleden.

Piet Helmus

De houtzaagmolen van Briltil

In oktober 2012 belandde ik via via bij Henk Nijland in Hoogezand. Hij is een kleinzoon van de laatste molenaar van de houtzaagmolen op Briltil. Zijn herinneringen, aangevuld met gegevens uit andere bronnen, leverden het verhaal over een verdwenen activiteit en over de mensen die erbij betrokken waren.

Sporen

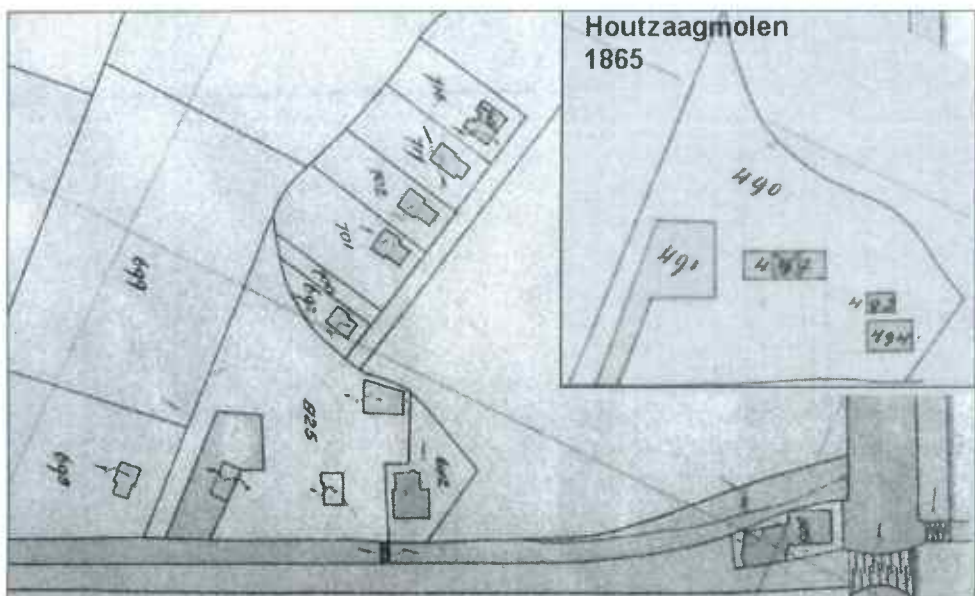
Wie vanuit Briltil langs het Niekerkerdiep richting Faan gaat, ziet rechts de voormalige werkplaats van het vroegere waterschap 'Westerkwartier'. De vijver ervoor is het restant van het vroegere 'balkengat' waarin de boomstammen dreven totdat ze via de helling in de molen getrokken werden om daar verzaagd te worden.

De werkplaats van vroegere waterschap Westerkwartier met op de voorgrond het restant van het balkgat waarin omstreeks 1920 nog boomstammen dreven.

De houtzaagmolen

De molen werd naar zijn laatste eigenaar '*Nijlands molen*' genoemd. Hij werd in 1864 gebouwd door F. van Delden, molenaar te Briltil. Ongetwijfeld was de vraag naar timmerhout de aanleiding voor de oprichting van deze houtzagerij. En Barkmeijer, die zijn scheepswerf al in 1839 vanuit Nietap hierheen had verplaatst, zal aanvankelijk een goede klant geweest zijn. In 1873 kocht Jacobus Deodatus Homan de molen. Eén van zijn werknemers was de Noordhorner Jan Nijland (geb. 1841) de overgrootvader van mijn zegsman. Toen Homan het bedrijf in 1899 te koop aanbood grepen Jan en zijn zoons hun kans. Zij kochten de molen. En vanaf die tijd heetten zij in de akten niet langer houtzagersknecht maar **houtzager**.

Niekerkerdiep NZ. in 1930. Rechtsonder 'Het Witte Huis' In het balkgat heeft het waterschap kennelijk een schuur annex boothuis laten bouwen. De inzet rechtsboven toont de oorspronkelijke situatie van 1865. De cijfers van het getal 4 9 2 geven tegelijkertijd de plaats aan van de zaagschuren met daartussen de molen met zaaginrichting (9)

Jan Nijland en zonen, houtzagers te Brilt

Nadien liet Jan het houtzagen over aan zijn zonen, want volgens achterkleinzoon Henk had zijn overgrootvader een boerderij aan het Hoendiep rechts van de nu nog aanwezige directeurswoning van de Lijempf (zie foto). In de stal was ruimte voor zo'n twaalf koeien.

Het bijbehorende land lag aan de overkant van de Zuidhorner Schipsloot. Waar nu straten liggen met namen als Brik en Tjotter liepen eens de koeien van de oude Jan Nijland.

Later woonde zijn zoon Johannes op deze boerderij.

Achter de houtzaagmolen van de familie Nijland in Brilt onderbreken hier omstreeks 1916 J.H.Nijland (rechts), H.J.Nijland (midden) en van der Hoek(links) even hun werk. Aldus Joh.Nijland die deze foto in 1980 naar het Nv/hN stuurde.

Hindrik Jan de molenaar

Henk Nijland junior heeft zijn grootvader nog gekend, want hij was een jaar of twaalf toen deze in 1945 overleed. Maar de verhalen over hem hoorde hij toch vooral van zijn eigen vader. Die vertelde altijd dat grootvader Hindrik Jan de echte molenaar was. Want diens jongere broer Johannes kon minder goed met de kuren en nukken van de molen overweg. En bij veranderende windrichting of opstekende wind moest Hindrik snel naar Briltil komen om ongelukken te voorkomen. Gelukkig kon hij vanuit Zuidhorn de wieken van de molen goed in de gaten houden. Hindrik Nijland woonde met zijn vrouw Feikje Venema lange tijd aan de Achterweg (nu Jellemaweg) tegenover de Nieuwstraat (zie foto). En achter zijn huis had hij vrij zicht tot aan Briltil.

Nieuwstraat richting Jellemaweg, links 'het huis met de leeuwen' Midden in beeld de boerderij van de familie Nijland. Nu begint hier de Adm. De Ruyterstraat.

Het einde van de houtzagerij op Briltil

Een reeks ontwikkelingen leidde tot het besluit om de molen te slopen en de grond te verkopen. De concurrentie van machinale houtzagerijen was een belangrijke oorzaak. En een klant zoals Barkmeijer ging al in 1887 over op de bouw van ijzeren schepen. Zijn kleinzoon uit Hoogezand pikte in zijn jeugd een vaag, en dus intrigerend verhaal op. Hij meent dat er iets was met de molen: *om een of andere mistige reden wilde men de molen niet verkopen of mocht deze niet verkocht worden*.

De voorwaarden in de verkoopakte uit 1921 maken duidelijk wat er destijds aan de hand was. Het waterschap Westerkwartier kocht de grond met de opstallen met uitzondering van de molen. In het contract stelde de koper de voorwaarde dat de molen vóór 1 mei van dat jaar verwijderd moest zijn.

Maar ook de verkoper stelde eisen. Op deze plaats zou nimmer meer een houtzaagmolen in bedrijf mogen zijn, en geen houthandel. Ook de huidige eigenaar van de vroegere werkplaats van het waterschap, de heer Sytze Bakker ging met dit zogenaamde kettingbeding uit 1921 accoord toen hij de koopakte ondertekende.”

Het is niet zeker of de molen inderdaad in 1921 werd afgebroken. Henk junior uit Hoogezand meent dat het in 1926 gebeurde. En uit bijgaande advertentie in het Nieuwsblad van het Noorden valt af te leiden dat men op zijn vroegst in 1924 met de afbraak begon. Of met de in de advertentie genoemde *draaibrug* de brug over het Niekerkerdiep bedoeld wordt is niet helemaal duidelijk. Ging het hier misschien om een werktuig waarmee de zware houtstammen verplaatst en gedraaid konden worden?

In deze advertentie uit 1925 wordt een opsomming gegeven van het materiaal waarmee de houtzaagmolen was gebouwd. Hout, riet, ramen, machineonderdelen, alles vond zijn weg.. Vaak werd het materiaal gebruikt om elders molens mee te herstellen.

Belangrijke Houtboeldag
ZUIDHORN.

Molenhout. Brughout.

Op Zaterdag 21 Maart 1925, des nam. te 2 uur, zal achter Café MEINEMA te ~~WIMM~~ bij Zuidhorn tenoverstaan van den Heer Deurwaarder TAK te Zuidhorn publiek worden verkocht:

De geheele afbraak

van een groote molen en draaibrug; gr. partij zw. Riga's grenen balken in alle dikten en lengten van 4 tot 12 M., zeer geschikt voor bintwerk en dorpeis; zw. elken balken in alle afmetingen, alle soorten grenen Ribhout, palen, plankhout, latten, brandhout.

Alle soorten raderen, voorts 2 ijzeren Molenroeden met zelf-zwichterij, lang 24 M., zw. 30 bij 37 c.M.; 1 roe is nieuw van de Firma POT te Kinderdijk, met 2 ijzeren molenassen, 1 lang van de waterhol tot de pen 5 M., en 1 lang 2.25 M.

Partij Dekriet, glasramen, ijzerwerken en holgeen meer zal worden gerepresenteerd.

Posten tot f 10 contant, overigens 3 maanden credit.

L. KOSTER, Zuidhorn.

Verdere lotgevallen

Na de verkoop van de molen behield Hindrik Jan Nijland de houthandel. En uit latere advertenties blijkt dat hij daarnaast petroleum verkocht. Ook verhuurde hij geploegd akkerland aan particulieren die daarop aardappelen konden verbouwen. En verder was hij, net als zijn broer Johannes op Brilt, boer. Zijn kleindochter Feikje Hamstra-Nijland herinnert hem zich vooral in die hoedanigheid. De ex-molenaar Hendrik Jan Nijland overleed in 1945 op 71 jarige leeftijd. Zijn zoon had toen de boerderij aan de Jellemaweg al overgenomen.

De boerderij van Jan Nijland en later van zijn zoon Johannes, langs het Hoendiep ten zuiden van de Lijempf melkfabriek. De dubbele woning rechts staat hier nog steeds. Het is de eerste van het rijtje vroegere fabriekswoningen.

Doopceel van Henk Nijland uit Hoogezand

Kleinzoon Henk Nijland werd in 1930 in Zuidhorn geboren en groeide hier op. Met zijn ouders woonde hij op verschillende plaatsen in Zuidhorn. Ondermeer aan het begin van de huidige Thomas van de Dijkweg, vroeger een doodlopende ree die in de volksmond 'de blinde darm' heette. Zijn vader Johan, leerde in zijn jonge jaren het drukkersvak bij de firma Hekkema **) en had zelfs korte tijd een eigen drukkerijtje. Later was hij postbode en in die hoedanigheid zal menige oud(e) Zuidhorner hem zich nog herinneren.

Het echtpaar Nijland woonde de laatste jaren aan de Thorbeckestraat 5. De jonge Henk nam 1952 dienst bij de Koninklijke Marechaussee en verhuisde naar Apeldoorn. Na zijn trouwen ging hij bij de gemeentepolitie werken, aanvankelijk in Amstelveen en later in Hoogezand. En . . . inderdaad, hij is de vader van Hans Nijland, directeur van de FC Groningen.

**) In de verkoopakte van 31 januari 1921 staat het volgende zgn. kettingbeding : 'In of op het gekochte perceel zal nimmer een houtzaagmolen mogen worden gebouwd of een houtzaak mogen worden uitgeoefend, welke bepaling bij overdracht van dit vastgoed steeds in de desbetreffende acte dient te worden opgenomen'*

***) Op blz. 61 van 'Gisteren voor de lens' staat een foto waarop we deze Johan Nijland als drukker aan het werk zien.*

Nico Attema

Werkgroep Noordhorn Vroeger

In Noordhorn bestaat sinds begin 2012 een werkgroep: 'Noordhorn Vroeger.' Deze werkgroep opereert onder verantwoordelijkheid van de Historische Kring en de vereniging Dorpsbelangen. De groep bestaat uit: Marijke Meijndert, Jur Bekooy, Sjabbo Datema, Dirk Ferwerda en Piet Helmus. Wiebe Renkema is waarnemer namens het bestuur van de Historische Kring.

De belangrijkste doelstelling van de werkgroep is om plaatselijke historie van Noordhorn en de naaste omgeving onder de aandacht te brengen en erover te publiceren. Historie uit de tijd van onze grootouders. Ook is afgesproken in principe eenmaal per seizoen een lezing van de Historische Kring in Noordhorn te houden. Inbreng van inwoners in de vorm van bijvoorbeeld oude foto's of verhalen zijn zeer welkom. Als iemand denkt iets te bezitten wat voor de werkgroep van waarde kan zijn zoals foto's, verhalen, en krantenartikelen, laat dat dan aan een van de werkgroepleden weten.

Aan de STAMTAFEL

Gesprekken met oud-Noordhorners over de
middenstand in de Langestraat
in de vorige eeuw

Op deze door de werkgroep Noordhorn georganiseerde avond op woensdag 20 maart 2013 zal Arjan van Esch als gespreksleider optreden

Plaats: dorpshuis **de Dörpsstee**
Noorderweg 61 NOORDHORN

Aanvang: 20.00 uur
Vrij entree koffie en thee gratis

Stamtafelgesprek

Eén van de initiatieven is het organiseren van stamtafelgesprekken.

De Dörpsstee aan de Noorderweg is, bij het ontbreken van een echt café, daarvoor een zeer geschikte locatie en er staat ook sinds enige tijd een originele bruine stamtafel afkomstig uit een voormalig café.

In november vorig jaar is een eerste poging ondernomen maar door diverse oorzaken is het toen niet goed uit de verf gekomen. Een van de werkgroepleden, Ningbo Visser, overleed vlak voor de geplande datum. Een tweede poging op woensdagavond 20 maart j.l. had wèl succes.

Er was ruime bekendheid aan gegeven door middel van raamposters op verschillende plaatsen in Noordhorn en Zuidhorn en aankondiging in diverse

regionale kranten waarbij tevens een oproep om als toehoorders - stamgasten - te fungeren; publiek dat ook aan de discussie mee kon doen.

De P.R. heeft goed gewerkt want de opkomst was boven verwachting. De achterste zaal van de Dörpsstee was goed gevuld met meer dan 30 personen. Exemplaren van een winkelweekkrant uit het jaar 1957, raamposters en enkele boeken over Noordhorn waren beschikbaar en op de tafels gelegd om als achtergrondinformatie te dienen. Het leek veel op een ouderwetse herberg met jachtweide uit de beginjaren van de vorige eeuw en dat was ook precies de bedoeling. Het op een zo natuurlijk mogelijke wijze de oude dorpscafésfeer tot leven te wekken heeft prima gewerkt.

Zes oudere, in Noordhorn geboren personen, Hanna de Vries, Elleke Nanninga-Kloosterman, Harrie Kuipers, Jan Tempel, Jaap Wieringa en Gaaike Schuiringa waren bereid aan de stamtafel plaats te nemen, de oudste deelnemer was 87 en de jongste 66 jaar. Zij gingen met elkaar in discussie over diverse onderwerpen van 'vroeger.' Er was deze avond gekozen voor het thema: winkelnering, te beginnen bij alle zaken aan de Langestraat. Hoe verder terug in de tijd hoe beter. Er dreigde even een kink in de kabel te komen omdat de beoogde gespreksleider, Arjan van Esch, de eigenaar van onze enig overgebleven winkel waar je levensmiddelen kunt kopen, op het allerlaatste moment verhinderd was wegens ziekte. Van tevoren was hij voorzien van zoveel mogelijk relevante informatie. Hij heeft van deze voorkennis dus helaas geen gebruik kunnen maken. Een van de werkgroepleden heeft het van hem overgenomen, er moest dus een beetje worden geïmproviseerd.

Winkels aan de Langestraat

Noordhorn kende vroeger, ook nog na de tweede wereldoorlog een ruim winkelbestand. Aan de Langestraat waren maar weinig woonhuizen waarin geen winkel was gevestigd, zoals een kruidenier, een bakker, een slager, een schoenmaker, een boekhandel of een kapper.

Te beginnen aan de westkant van de Langestraat, vanaf de molen Fortuna, werd bij alle winkelpanden met hun eigenaars en bewoners langs gegaan. De personen rond de stamtafel wisten samen nog vrij veel van de geschiedenis van nagenoeg alle winkels. Maar ook de inbreng van de toehoorders in de zaal voegde de nodige informatie toe. Daarbij kwam de zaal veel, ook nog niet algemeen bekende feiten en anekdotes, aan de weet.

Heel bijzonder, ja zelfs pikant, was de reden waarom jongens graag naar de kapper gingen; aan de achterkant van een spiegel was een voor die tijd gewaagd plaatje te zien, die de kapper af en toe even vertoonde. En wat te denken van een winkelier die een tak van een boom zaagde omdat deze tak hun uitzicht belemmerde. Hij kwam op zijn rug in het kippenhok terecht doordat hij zelf op de tak zat.

Stamtafelgesprek in dorpshuis De Döpsstee te Noordhorn

In de loop van de avond werd de wisselwerking tussen stamtafel en de overige gasten steeds levendiger. De verhalen bleven komen zodat de stamtafelleider er om ongeveer tien uur een gedwongen einde aan moest maken. Menigeen bleef nog hangen voor een biertje of een glaasje fris.

Te oordelen naar de sfeer met gratis koffie en thee en de enthousiaste reacties kan op een zeer geslaagde avond worden teruggezien.

Er werd dan ook nadrukkelijk, ondersteund door een warm applaus, gevraagd om een vervolg. De werkgroep maakt zich mede daarom op voor een volgend stamtafelgesprek, waarschijnlijk begin volgend seizoen. Over het thema moet de werkgroep zich nog beraden. Het is de vraag of we dan aan de kleine zaal voldoende hebben.

Dorpsbelangen was vertegenwoordigd door bestuurslid Marijke Bos. Er is een woordelijk verslag gemaakt van alles wat er deze avond is besproken; u hoort daar meer van.

Piet Helmus

Rabobank

Zoek het niet te ver haal het bij de Zevenster

- **Diervoeders**
Honden, Katten, Knaagdieren, Vogels en Kippen
- **Diverse Tuinbenodigdheden**
Kunstmest, Kalk, Potgrond, Koemestkorrels
- **Patura afrastering**
- **Werkschoenen, Klompen, Laarzen en Overalls**
- **Farming Toys speelgoed voor uw kinderen**
Siku, Britains, Joal en Bruder (Gratis catalogus af te halen)

De Zevenster
Kuipers v.o.f.
De Gast 82 – Zuidhorn
Tel. 0594-502074

www.pijpker.nl

- Verkoop nieuwe en gebruikte auto's
- Reparatie, onderhoud en APK van alle merken
- Avia tankstation met bediening

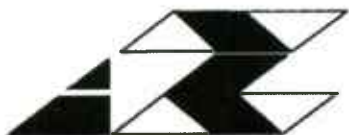
Toyota dealer

Langestraat 22 Noordhorn
Tel. 0594-507850

Hoofdstraat 23 ZUIDHORN Tel: 0594-500277

Administratiekantoor

Rossing

www.rossingadm.nl

BURGLER

TRANSPORT BV

Industrieweg 2a
9804 TG Noordhorn
Telefoon (0594) 50 25 33
Fax (0594) 50 23 93
www.burgler.nl

**Gespecialiseerd in het vervoer
van vloeistoffen**

Dierenspecialzaak
Tuinbenodigdheden
Hengelsport
Vrijtijdsartikelen.

Dorpsvenne 5 / Nieuwstraat 3
Tel.: 0594 502502
Fax: 0594 507649
(We bezorgen gratis)
e-mail: ahcwegman@cs.com
www.arnoldwegman.nl

Tegen inlevering van deze advertentie 10% korting op uw aankopen
(geldt niet voor aanbiedingen)

TWEEWIELERHUIS S. DE VRIES

Noorderweg 2
9804 RM Noordhorn
0594-502066

Bezoek ook onze website:
www.devriestweewielersnoordhorn.nl

BOS

MANNENMODE

Bos Mannenmode
Hoofdstraat 10
9801BX Zuidhorn

Voorstraat 97
9291CE Kollum

H. Schipper

Administratieve en financiële
dienstverlening

Hans Schipper

Boslaan 46
9801 HH Zuidhorn
tel. 06-51560292
E-mail :
hans.schipper@hetnet.nl

 Autobedrijf

Freddy van der Veen

Nieuwe en gebruikte auto's

Handelsweg 19B
9404 TK Noordhorn-Zuidhorn
Tel. 0594 - 502 433 / 502 414
Fax 0594 - 500 044

Universeel reparatiebedrijf

www.freddyvanderveen.nl

Matter

Ongediertebestrijding
Noordhorn 0594-503005

www.mollencursus.nl

P.H.Matter
Meidoornstraat 1
9804 SH Noordhorn
Tel. 0594-503005
Mobiel 06-5758426
Email info@mollencursus.nl

Op de bromfiets door Zuidhorn

Je ziet ze tegenwoordig bijna niet meer, de fietsen met een hulpmotor, de bromfietsen. En als je er dan al één tegenkomt, dan is het meestal de bekende Solex. Jarenlang beheerste deze bromfiets het straatbeeld. Misschien hebben sommigen van u nog wel een Solex.

De bromfiets is nu vervangen door de bromscooter en de elektrische fiets of beter gezegd een fiets met trapondersteuning. In de beginjaren van de vorige eeuw is deze fiets op markt gekomen. De fiets werkt alleen in combinatie met spierkracht, dus je moet nog wel trappen. De motor van deze fiets is gemonteerd in de as van het achterwiel of voorwiel en krijgt zijn energie van een accu, die onder de bagagedrager is gemonteerd.

Voor ouderen, maar ook voor het woon-werk-verkeer, is deze fiets een ware uitkomst.

De bromfiets is historisch gezien verleden tijd geworden.

In dit artikel gaan we iets vertellen over de geschiedenis van de bromfiets in de zestiger jaren van de vorige eeuw. Jaap Poort, zoon van de voormalige smid aan de Hoofdstraat, heeft in zijn bromfietsmuseum aan de Hoofdstraat 17 te Zuidhorn ca. 115 bromfietsen staan. Hij kan mij er veel over vertellen.

Met het verzamelen is hij in 1980 in Groningen begonnen. De aanleiding was een advertentie, waarin een Berini 'Ei' bromfiets werd aangeboden. Daarna heeft hij veel bromfietsen gekocht en gekregen, mede ook door naamsbekendheid via Radio Noord en door shows in de Martinihal in Groningen.

Afb.1. Jaap Poort voor de ingang van de voormalige smederij aan de Hoofdstraat te Zuidhorn

De bromfiets, een fiets voorzien van een hulpmotor

De naam 'bromfiets', ook wel brommer of plof genoemd, werd pas in 1956 de officiële naam. Voor die tijd heette de bromfiets 'rijwiel met hulpmotor'. Het was van oorsprong een normale fiets, waaraan een motor was toegevoegd, ook wel 'clip-on' motor genoemd. Deze motoren konden op verschillende plaatsen aan de fiets bevestigd zijn: boven het voorwiel, in de naaf van het voor- of achterwiel, aan het frame, onder het zadel en ook op de bagagedrager. De aandrijving geschiedde middels rol, snaar of riem.

Eén van de oudste bromfietsen is de Flottweg, een fiets waarbij op het voorwiel een 119cc motor was gemonteerd, die vanaf 1918 werd geproduceerd door de Motorenfabriek Flottweg van Gustav Otto in Duitsland. In het museum van Poort is deze brommer uit 1921 te zien, zie afbeelding 2.

Afb. 2. Een 119cc Flottweg bromfiets uit 1921 met riemaandrijving op het voorwiel

Afb. 3. Een Berini 'Ei' uit 1950

Bekende bromfietsmerken.

In jaren 40 en 50 van de vorige eeuw werden vele merken fietsen met hulpmotor geproduceerd.

Bekende merken in die tijd waren o.a de Mosquito (Italië), Berini 'Ei' (Nederland), Vap (Frankrijk), Wingham (Nederland), Lohmann (Duitsland) en de Fuchs (Oostenrijk).

De fietsen hadden het nadeel, dat ze constructief vaak niet bestand waren tegen hoge snelheden en trillingen. Dit was voor de fabrikanten de reden om complete bromfietsen te maken, voorzien van zwaardere frames en motoren. De fiets waaraan een motor was toegevoegd, begon steeds meer op een lichte motorfiets te lijken.

De bromfiets

Zo werden rond de jaren vijftig de buitenlandse merken Solex (1948), Kaptein Mobylette (1949), Kreidler (1951) en Rex (1950) op de markt gebracht.

Ook Nederlandse Rijwielabrikanten begonnen met het bouwen van complete bromfietsen (Batavus)

Afb.4. Een Solex 'Oto' uit 1960

De bromfiets in Zuidhorn

Wie een bromfiets wilde kopen, kon terecht bij garage Birza aan de Jellemaweg en smederij Poort aan de Hoofdstraat te Zuidhorn en bij rijwielhandel de Vries in Noordhorn. Ook voor reparaties waren dit de adressen.

Van 1951 -1955 werd er belasting geheven op het bezit van bromfietsen, teweten f 14,00 per jaar. Een belastingkaart was te krijgen op het belastingkantoor aan de Hoofdstraat te Zuidhorn.

Als brandstof voor de bromfietsen was benzine (mengsmering) nodig, te verkrijgen bij de garages Birza en Drenth te Zuidhorn en fietsenzaak De Vries te Noordhorn.

Wie geen geld had om een bromfiets te kopen, kon een Solex huren bij brandstof-handelaar Polet aan de Jellemaweg te Zuidhorn, naast voormalig kledingzaak de Raad.

Noord- en Zuidhorners op de bromfiets

Wie had nu een bromfiets in de jaren 50.

Jaap Poort herinnert zich dat zijn vader en moeder in 1950 op een Kaptein Mobylette reden.

Verder had Sietse Schipper een Berini 'Ei' en Oetze Koster een Mosquito, Wijkzuster Venema reed op een DMF Nestor en mevrouw Tine de Boer op een Kreidler.

Bezoek museum

Het bromfietsmuseum is volgens afspraak te bezoeken. Tel.0594-502412.

Wiebe Renkema

Begraven in Noordhorn

In 1903 is in Noordhorn opgericht de begrafenisvereniging 'De Laatste Eer.' Ter gelegenheid van haar 110 jarige bestaan heeft de vereniging een gedenkboek uitgegeven. Dit boekwerkje, genaamd 'Noordhorner Documenten 3' is geschreven door Pierre Eijgelshoven en Myra Römer. Op vrijdag 5 maart is, tijdens de Algemene Ledenvergadering in het Dörpsstee het eerste exemplaar uitgereikt aan de weduwe van de vorig jaar overleden voorzitter Leendert Meijer. Hij was de initiatiefnemer voor de totstandkoming van het boek. Alle leden die het boek hadden besteld konden een gratis exemplaar in ontvangst nemen.

Dat er over een in 1903 opgerichte vereniging wel iets valt te vermelden hebben de schrijvers uitstekend verwoord. Naast het belangrijkste, het ter aarde bestellen, komt er ook veel dorpsgeschiedenis aan de orde.

Alle gestorven verenigingsleden en tevens een aantal niet-leden, inwoners van Noordhorn, worden vermeld, tot 1960 met overlijdensdatum, leeftijd en de eventuele echtgenoot of echtgenote en daarna, in verband met het oog op de bij wet geregelde privacy alleen de naam en het jaar van overlijden.

In 1972 is, omdat er inmiddels ook crematies worden verzorgd de naam gewijzigd in begrafenis/uitvaartvereniging 'De Laatste Eer.'

Dorpshistorie

Dit boekwerkje is een aanwinst voor iedereen, die zich interesseert voor de historie van het eigen dorp. De samenstelling van de bevolking begin vorige eeuw komt vrij uitvoerig aan de orde. Zelfs het plaatselijk zakenbestand krijgt de aandacht in verband met de aanschaf van kleding en andere materialen.

Geen dorre opsomming van feiten, jaartallen en overige gegevens maar impressies van Noordhorn aan het eind van de negentiende en begin van de twintigste eeuw, zoals de titel van hoofdstuk 10 luidt. De begraafplaats aan de Noorderweg, in gebruik genomen in 1861, doet na anderhalve eeuw nog steeds dienst als laatste rustplaats van overleden Noordhorners. Op het kerkhof rondom de Hervormde kerk werd vanaf dat jaar niemand meer begraven. Aan niets is overigens nog te zien dat in de jaren voor midden negentiende eeuw duizenden overleden Noordhorners hier zijn 'ter aarde besteld.' Misschien ook nog wel gesneuvelde Spaanse soldaten uit de slag om Noordhorn van 1581. Maar hier zijn helaas voor zover bekend geen gegevens van beschikbaar.

Als je ons dorp vergelijkt met veel andere dan kun je het alleen maar jammer vinden dat er van de oude grafstenen niets is overgebleven. Er zijn veel plaatsen waar dat anders is.

Van de overledenen tussen 1861 en 1903 is weinig in het boek opgenomen. Wel vrij uitvoerige informatie van families die grafrechten hadden op het oude

kerkhof en die overgingen naar de nieuwe begraafplaats. Grafrechten waren gekoppeld aan huisnummers, waarbij ook wel eens iets misging: een overleden persoon in een verkeerd graf, inclusief discussie over het ongedaan maken van dit misverstand.

Begrafenis

Het grootste gedeelte van het boek gaat uiteraard over de geschiedenis van de begrafenisvereniging zelf. De hoogte van de contributies, vergoedingen voor afleggers, dragers, klokkluiders, voorgangers, grafdelvers en de wijzigingen (verhogingen) daarvan krijgen de nodige aandacht.

Tot de beloning van de lantaarnopsteker aan toe, 30 cent per avond.

Dit laatste vanwege het feit dat de klokkluideur dit ook in zijn takenpakket had. De gemeentelijke bijdrage en de correspondentie daarover, kortom heel veel informatie.

Er wordt ook regelmatig een kijkje gegund achter de besluitvorming van de plaatselijke overheid; besluiten die voor het functioneren van de vereniging van belang zijn geweest. Daarvoor is veel onderzoek gedaan in de plaatselijke archieven. De samenstellers van dit boekwerkje verdienen hiervoor zeker een compliment.

De Spaanse griep, tijdens de eerste wereldoorlog heeft een eigen hoofdstuk gekregen, waarbij vooral opvalt dat er aanvankelijk veel kinderen stierven aan de gevolgen ervan en een paar jaar later vooral veel volwassen mannen.

Tijdens dezelfde periode vindt ook de oprichting plaats van de Bond van Begraffenisverenigingen in het Westerkwartier.

Het besluit over het al dan niet aanschaffen van een lijkwagen is de oorzaak van verhitte gemoederen, zo erg dat er tijdens een vergadering leden kwaad weglopen. Tijdens de tweede wereldoorlog bemoeit de bezettende macht zich ook met de organisatie van het begrafeniswezen. In de periode erna ondervindt men in Noordhorn opkomende concurrentie van de particuliere begrafenisondernemer. Het feit van crematie leidt tot de al vermelde naamswijziging maar men kan gewoon lid blijven.

Eigen dragers, voorgangers en klokkluiders heeft men al lang niet meer maar in Noordhorn wordt nog steeds een beroep gedaan op een levensvatbare, bijdetijdse en financieel gezonde vereniging, waarvan ongeveer 500 meerderjarige inwoners en oud-inwoners lid zijn; minderjarigen zijn met hun ouders meeverzekerd. Uitvaarten en begrafenissen worden door particuliere gespecialiseerde ondernemers verzorgd.

De vereniging dient als intermediair en vergoedt – een deel van – de kosten.

Tenslotte

De titel van het gedenkboek luidt zoals genoemd: 'Noordhorner Documenten 3.' De aanduiding 3 impliceert dat er dus al twee maal eerder een vergelijkbare uitgave is verschenen en dat klopt. In 2007 hebben Pierre en Myra de 125-jarige geschiedenis van de in 1882 opgerichte vereniging 'Concordia' in een boekwerk beschreven en in 2011 de 50-jarige historie van de 'Vereniging van Dorpsbelangen.' Het schrijversduo heeft de inwoners van ons dorp daarmee een goede dienst bewezen. Noordhorn, een klein dorp met veel interessante geschiedenis. Het is het waard om ons deze te blijven herinneren.

'Ik heb dit niet opgetekend omdat jullie dit niet weten maar om het voor ons nageslacht te bewaren.'

In het jaarverslag gedateerd 27 februari 1962 van uitvaartvereniging 'De Laatste Eer' te Noordhorn komt deze zin voor.'

Met deze zin wordt het boek geopend, toepasselijker kan haast niet.

Caféhouder Djurre Siccama (1848-1934) was de eerste voorzitter van de begrafenisvereniging.

Met Feitze van Zwol terug naar Bijma laan

Zuidhorn was ooit omgeven door een drietal landgoederen. Klinckema lag direct ten zuiden van de dorpskern, iets verder ten noorden ervan lag Hanckema en op enkele kilometers afstand aan de overzijde van het Hoendiep stond het Huis te Faan, ook wel Bijma genoemd. De borgterreinen werden gekenmerkt door singels en lanen met hoog opgaand geboomte en siertuinen met wandelpaden en vijvers. Van de lanen die naar de verschillende huizen liepen bleef er slechts één bewaard: Bijma laan.

Begin 2012 maakte ik op een winterse dag een wandeling met Feitze van Zwol (1938) langs het overblijfsel van wat ooit een met bomen gezoomde weg geweest moet zijn. Voor de bewoners van de borg vormde hij een directe verbinding met de belangrijke scheepvaartweg tussen Groningen en Friesland.

Bijma laan gezien in westelijke richting. Op de achtergrond de Fanerweg en tussen de bomen een reconstructie van de borg. Op de voorgrond Feitze van Zwol

Zoals voor zovelen die afkomstig zijn van het platteland geldt ook voor Feitze dat hij bijzondere herinneringen bewaart aan het landschap van zijn jeugd. Belevissen en avonturen uit zijn jongenstijd speelden zich af in het gebied dat ruwweg begrensd wordt door de dorpen Niekerk, Zuidhorn en Enumatil.

Bijma opgegraven

In het voorjaar van 1957 werden de bultige weilanden ten noorden van de boerderij Bijma in opdracht van de Cultuurtechnische dienst onder handen genomen. Met schoppen en lorries waren de mannen van de Grontmij in de weer om het terrein te egaliseren en de structuur van de grond te verbeteren. Tijdens hun werkzaamheden stuitten ze op de resten van de in 1866 afgebroken borg. Het weiland was eigendom van Jan Menze van Diepen, zoon van de bekende scheepsbouwer uit Hoogezand. Deze was erg geïnteresseerd in de geschiedenis van de borg en hij had connecties. Van Diepen haalde de leiding van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek over om een opgraving te doen. Na enkele weken kwamen de overblijfselen van de borg en de sporen van oudere bewoning aan het licht (zie foto op de omslag). Helaas bleken de resultaten uiteindelijk niet interessant genoeg om er een diepgaande studie aan te wijden. De vondsten waaronder de resten van middeleeuws aardewerk verdwenen in het depot en het opgravingsverslag ging in het archief. Het weiland werd volgens plan geëgaliseerd en niets herinnert meer aan het feit dat zich enkele meters onder het oppervlak muurresten, paalgaten en een oude tegelvloer bevinden.

Klinckema's ree

Bijna in het verlengde van Bijma laan, liep aan de overkant van het Hoendiep ooit een soortgelijke weg. Hij verbond de westelijke singel van Klinckema (einde Holtweg) met de Trekweg langs het Hoendiep. Uit de aantekeningen van Wiardus Siccama (1713-1797) valt op de maken dat hij deze verbinding rond 1774 liet aanleggen⁷⁾. Zo konden de goederen die per schip werden vervoerd langs de kortste weg van- en naar het landgoed gebracht worden. Bovendien konden de bewoners van Bijma en Klinckema zo gemakkelijk bij elkaar buurten. Het toen veel smallere Hoendiep vormde daarvoor nauwelijks een barrière.

In de tijd dat Wiardus en zijn nazaten regelmatig op Klinckema verbleven werd het Huis te Faan bewoond door Scato Ludolph Alberda van Bijma (1740-1808). Hij was hoofd van de Hoge Justitiekamer van Groningen.

Sporen

Bijma's Laan bestaat dus nog, maar van de weg tussen Klinckema en het Hoendiep die zuidelijk van de boerderij het Witte Hek op de Trekweg uitkwam, is weinig meer te herkennen. Het enig mogelijke bewijs ligt onder de groene zoden van het stukje weiland tussen de boerderij Westerborg en het voormalige boerderijtje het Kieftsnust van de familie Dijkstra. Enkele jaren geleden werd er een electriciteitskabel gelegd vanaf de ree van Westerborg naar het huis van de Dijkstra's. Bij het graven van de geul voor deze leiding kwamen puinsporen te voorschijn van een ree die richting Hoendiep scheen te lopen.

Van het klooster Kuzemer naar Aduard

'Er zou vroeger een pad gelopen hebben van het Kuzemer klooster naar het Aduarder klooster. Men moest hier (Witte hek) het Eemtilsterdiep oversteken. De hekken zouden wit geverfd zijn opdat men zich in het donker beter kon oriënteren' aldus Job de Wit in 'Gisteren voor de Lens' blz. 119.

Hoe waarschijnlijk was deze veronderstelling? Leden van Aeldekerka hebben zich in het verleden gebogen over de vraag waar het oude kloosterpad tussen Kuzemer en Aduard liep. En volgens hun bevindingen liep deze voetweg zuidelijker over Enumatil (Dijkstreek) en verder langs de huidige Zuiderweg naar het klooster Aduard. Kortom voor de veronderstelling dat de steenhuizen die de voorlopers van Bijma en Klinckema waren op de route tussen beide kloosters lagen zijn geen aanwijzingen. Wel was hier in vroeger tijden een voetpad dat van Niekerk naar Zuidhorn liep. Het Hoge Voetpad in Niekerk is daarvan een restant en nog steeds als zodanig in gebruik.

Rond 1774 liet Wiardus Siccama de voorganger van deze kleine boerderij bouwen. Enkele tientallen meters naar rechts kwam de weg van de borg uit op de trekweg langs het Hoendiep. Toen deze foto in de 50- er jaren gemaakt werd woonde Luit Hes hier.

Bijma laan in 2012

Het was geen toeval dat ik deze wandeling met Feitze maakte. Het gezin van Zwol woonde tussen 1940 en 1960 achtereenvolgens aan het begin van deze oude weg, daarna ongeveer halverwege waar nu nog een eenzame schuur in het weiland staat. En tenslotte, Feitze was toen al het huis uit, verhuisde het gezin naar de boerderij aan het Hoendiep. Dit bedrijf staat vrijwel pal tegenover het voormalige boerderijtje dat sinds mensenheugenis 'Witte Hek' genoemd wordt.

Vandaag de dag is Bijma laan slechts voor de helft begaanbaar. Op het erf waar vroeger de boerderij van Feitzes oom Harm stond eindigt de landweg. Het oude tracé is tot aan het Hoendiep met oog te volgen tot waar het eindigt achter de zojuist genoemde boerderij die in de 60er jaren eigendom was van de van Zwols totdat Feitzes broer besloot om naar Canada te emigreren..

Het tracé van het laatste stuk van Bijma laan tot aan het Hoendiep is met enige moeite nog te herkennen.

**) 'de zes grasen in het provincie land door mij selfs gebruickt. 1772 met de Meyer van mijn plaats (van generaal Trip overgenomen) verwisselt in huiringe en gebruick tegens hetgeen tot een Laan na de treckweg is afgegraven, en tans door mij selfs wort gebruickt'. (Fokkema 'De Siccama's' blz. 75)*

Nico Attema

Restanten van het 'Huis te Faan'

In 1957 werden op het terrein van de vroegere borg opgravingen gedaan.

Op deze vanuit het noorden genomen foto zijn de omtrekken van het huis van de Rudolf de Mepsche duidelijk te herkennen. Op de achtergrond de schuur van de huidige boerderij Bijma. Rechtsboven zijn de omtrekken van zes lorries te ontwaren die gebruikt werden voor het grondtransport.

Links van de boerderij Bijma ligt een bosje dat ooit het eilandje was in de vijver, die ten zuiden van het schathuis van de borg lag.
Zie kaartfragment uit 1855

